

ĢEOGRĀFIJA

Vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta programmas paraugs

Atbildīgā par izdevumu Natālija Buile

ISEC redakcija

Satura rādītājs

Ievads	2
Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi	3
Mācību saturs	4
Mācību satura apguves secība un apguvei paredzētais laiks.....	8
Mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni.....	19
Mācību satura apguvei izmantojamo mācību līdzekļu un metožu uzskaitījums.....	21
Mācību līdzekļi.....	21
Mācību metodes	22

Ievads

Izglītības satura un eksaminācijas centra izstrādātais Vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta “Ģeogrāfija” programmas paraugs (turpmāk – programma) veidots atbilstoši Latvijas Republikas Vispārējās izglītības likumam un Ministru kabineta 2008. gada 2. septembra noteikumu Nr. 715 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmetu standartiem” 17. pielikumam “Ģeogrāfija. Vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta standarts”.

Programma ir vispārējās vidējās izglītības programmas sastāvdaļa, kuru veido mācību priekšmeta mērķi un uzdevumi, mācību saturs, mācību satura apguves secība un apguvei paredzētais laiks, mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni, mācību satura apguvei izmantojamo mācību līdzekļu un metožu uzskaitījums.

Piedāvātajai programmai ir ieteikuma raksturs. Pedagoģs var tematiskajā plānojumā konkretizēt un papildināt šīs programmas mācību saturu, tā apguves secību, mācību sasniegumu metodiskos paņēmienus, mācību līdzekļu un metožu uzskaitījumu. Pedagoģam ir tiesības veidot arī savu mācību priekšmeta programmu.

Programma veidota vispārīga, lai atspoguļotu vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta “Ģeogrāfija” standartā minēto obligāto saturu, īstenotu pamatprasības mācību satura apguvei un palīdzētu pedagoģiem organizēt mācību darbu.

Programma veidota, integrējot dabas ģeogrāfijas, sociālās, dabas un cilvēku resursu ģeogrāfijas saturu, jo ģeogrāfija ir dabas zinātne (pēta un skaidro dažādu dabas procesu veidošanos un parādību izpausmes Zemes litosfērā, hidrosfērā, atmosfērā, biosfērā) un sociālā zinātne (pēta un veido izpratni par sociālo un ekonomisko procesu veidošanos un attīstību pasaules reģionos un valstīs).

Programmā netiek apgūta atsevišķu reģionu ģeogrāfija, bet dabas parādības, sociālie un ekonomiskie procesi tiek skatīti, pamatojoties uz konkrēta reģiona un valstu raksturīgiem piemēriem. Arī mācību saturs par pasaules iedzīvotāju saimnieciskās darbības ģeogrāfiskā izvietojuma likumsakarībām un attīstību nav sakārtots pa atsevišķām saimniecības nozarēm, bet raksturots, vērtēts, pamatojoties uz dabas un cilvēku resursiem.

Šajā programmā, salīdzinot ar iepriekšējo, saturiski ir paplašināti šādi temati: “Dabas procesu un parādību veidošanās Zemes litosfērā, hidrosfērā, atmosfērā, biosfērā”, “Cilvēka, sabiedrības ietekme ekosistēmās un ainavu veidošanās procesos pasaules reģionos, valstīs”, “Zemes apdzīvojuma daudzveidība un to veidojošie komponenti”. Plašāk un daudzpusīgāk tiek apgūts mācību saturs par pasaules pilsētu ģeogrāfiju, tūrisma ģeogrāfiju, par cilvēku dzīvesveida, tradīciju un dažādu kultūru mijiedarbību, par cilvēka, sabiedrības ietekmi Zemes ekosistēmās un par dabas resursu izmantošanu.

Lai sasniegtu mācību programmā paredzamos rezultātus, ģeogrāfijas mācību satura apgūvē ieteicams izmantot dažādus, daudzveidīgus informācijas avotus, kartogrāfijas, statistikas materiālus, dažāda satura kartes, plānus, pilnveidojot praktiskās, pētnieciskās un radošās prasmes.

Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

Mācību priekšmeta mērķis

Pilnveidot izglītojamā izpratni par dabas, sociālo un ekonomisko procesu veidošanos un to attīstības mijiedarbību mūsdienu pasaules globālā, reģionālā mērogā un spēju līdzatbildīgi iesaistīties ilgtspējīgā sabiedrības attīstībā.

Mācību priekšmeta uzdevumi

Padziļināt zināšanas un izpratni par pasaules reģionu demogrāfisko un sociālo procesu veidošanos, attīstību, izvērtējot un apzinoties to daudzveidības cēloņsakarības.

Pilnveidot spējas analizēt teorijas, notikumus, sabiedrības un dabas vides mijiedarbībā radītās problēmas un vērtēt ģeogrāfijas zinātnes nozīmi globālā un reģionālā mēroga pētījumos.

Mācīties izprast dabas resursu ģeogrāfiskā izvietojuma likumsakarības, novērtējot resursu ietekmi reģiona un valsts sociālo procesu un saimnieciskās darbības veidu attīstībā.

Pilnveidot praktiskās, pētnieciskās un radošās darbības prasmes ģeogrāfijā, izmantojot dažādus informācijas avotus un daudzveidīgus metodiskos paņēmienus un metodes.

Mācību saturs

Mācību satura komponents	Mācību priekšmeta obligātais saturs	10.–12. klase
Sociālā vide un kultūrvide laikā un telpā	Pasaules telpiskā struktūra un ģeogrāfiskais novietojums	<p>Pasaules telpiskās struktūras elementi un ģeogrāfiskais izvietojums.</p> <p>Pasaules valstu veidošanās process un ģeogrāfiskais izvietojums.</p> <p>Pasaules valstu klasifikācija, tipoloģija un būtiskākās pazīmes.</p> <p>Pasaules starptautiskās sadarbības veidošanās un organizēšanas ģeogrāfiskie aspekti.</p>
	Demogrāfiskie procesi, iedzīvotāju demogrāfiskā un sociālā struktūra	<p>Pasaules iedzīvotāju skaita izmaiņas 20. gadsimta globālā un reģionālā apskatā.</p> <p>Iedzīvotāju ataudzi ietekmējošie procesi, demogrāfiskās pārejas fāzes.</p> <p>Iedzīvotāju demogrāfiskā un sociālā struktūra, to raksturīgākās pazīmes pasaules reģionos un valstīs.</p> <p>Dzīves kvalitātes atšķirības attīstītās un attīstības valstīs.</p> <p>Demogrāfiskā politika, raksturīgākās iezīmes un īstenošana pasaules valstīs.</p>
	Pasaules apdzīvojuma daudzveidība un to veidojošie komponenti	<p>Pasaules apdzīvojums, apdzīvotība un to ietekmējošie faktori.</p> <p>Iedzīvotāju migrācija, migrācijas veidi un cēloņi.</p> <p>Pilsētu un lauku apdzīvojums, reģionālās atšķirības, lauku apdzīvojuma transformācija.</p> <p>Urbanizācija un tās raksturīgākās problēmas, suburbanizācijas process.</p> <p>Pilsētu aglomerācijas, pasaules lielākās aglomerācijas.</p> <p>Pilsētu telpiskās struktūras veidošanās un daudzveidība, pilsētu funkcionālais zonējums.</p>
	Pasaules kultūru daudzveidība un ģeogrāfija	<p>Kultūras reģioni un to veidojošie faktori.</p> <p>Pasaules kultūru reģionu ģeogrāfija.</p> <p>Cilvēku dzīvesveida, tradīciju daudzveidība un dažādo kultūru mijiedarbība.</p>

Mācību satura komponents	Mācību priekšmeta obligātais saturs	10.–12. klase
Dabas un sabiedrības mijiedarbība	Dabas procesu un parādību veidošanās Zemes litosfērā, hidrosfērā, atmosfērā, biosfērā un to ģeogrāfiska izplatība	<p>Procesi litosfērā, to izpausmes dabas vidē un ietekme cilvēku saimnieciskajā darbībā.</p> <p>Augšņu daudzveidība, augšņu erozija un degradācija.</p> <p>Procesi hidrosfērā, to izpausmes dabas vidē un ietekme cilvēku saimnieciskajā darbībā.</p> <p>Procesi un parādības atmosfērā, to ietekme dabas vidē un cilvēku dzīvē.</p>
	Cilvēka, sabiedrības ietekme ekosistēmās un ainavu veidošanās procesos pasaules reģionos, valstīs	<p>Pasaules sauszemes un ūdens ekosistēmu daudzveidība.</p> <p>Ainavu ģeogrāfiskā daudzveidība un kultūrainavu veidošanās likumsakarības.</p> <p>Ainavu izmaiņas cilvēku darbības rezultātā.</p> <p>Dabas aizsargājamās teritorijas un Starptautiskās konvencijas Zemes daudzveidības saglabāšanai.</p>
Sabiedrība, valsts un vara	Mūsdienu pasaules saimniecības struktūra un ģeogrāfiskā izvietojuma likumsakarības	<p>Saimniecības struktūra un ģeogrāfiskā izvietojuma likumsakarības.</p> <p>Pasaules saimniecības organizēšanas pamatprincipi.</p> <p>Globālās saimniecības teritoriālā struktūra.</p>
	Dabas resursu, izejvielu nodrošinājums un patēriņa dinamikas ģeogrāfija	<p>Resursu iedalījums un nodrošinājums pasaules reģionos.</p> <p>Izejvielu un energoresursu plūsmas pasaulē un reģionos.</p> <p>Resursu patēriņa dinamika un nodrošinājuma prognozes, resursu ilgtspējīga apsaimniekošana.</p>
	Cilvēku (darbaspēka) resursu reģionālās atšķirības un nodarbinātības struktūra	<p>Nodarbinātības struktūra un reģionālās atšķirības.</p> <p>Cilvēku resursu nepietiekamības draudi un reģionālie risinājumi.</p>

Mācību satura komponents	Mācību priekšmeta obligātais saturs	10.–12. klase
	Starptautiskās tirdzniecības ģeogrāfija un preču plūsmas	<p>Transports kā starptautisko tirdzniecības sakaru nodrošinātājs.</p> <p>Rūpniecības un lauksaimniecības preču plūsmas pasaulē, eksporta un importa reģionālās atšķirības.</p> <p>Kapitāla starptautiskās plūsmas, investīcijas globālā un reģionālā mērogā.</p> <p>Starptautiskais tūrisms.</p>
	Globalizācija kā objektīvs pasaules reģionu un valstu attīstības process	<p>Nozīmīgākās globalizācijas sfēras pasaulē.</p> <p>Pasaules saimniecības globalizācijas process un izpausmes.</p> <p>Globālas vides izmaiņas un to ietekme reģiona un valsts attīstības procesos.</p> <p>Globālās izmaiņas sociālajā vidē un kultūrvidē; cilvēces veselības problēmas.</p>
Darbība	Kartogrāfiskās, grafiskās darbības ģeogrāfisko procesu analīzē un kartoshēmu veidošanā	<p>Izpratnes pilnveide par ģeogrāfijas karšu saturu, dažādu kartogrāfisko metožu lietojumu dabas, sociālo, ekonomisko procesu un parādību attēlošanai.</p> <p>Informācijas ieguve no dažāda satura kartēm, diagrammām un tabulām.</p> <p>Iegūtās informācijas sakārtošana tabulās, kartoshēmās, diagrammās.</p>
	Matemātiskās zināšanas un prasmes ģeogrāfiska satura uzdevumos	<p>Matemātisko zināšanu un prasmju pilnveide un to lietojums ģeogrāfiska satura uzdevumos.</p> <p>Iegūtās informācijas sakārtošana un pārveidošana dažādos grafiskos attēlos.</p>
	Analītiski vērtējošā darbība	<p>Iegūtās informācijas no skaidrojošajām vārdnīcām, enciklopēdijām, plašsaziņas līdzekļiem un interneta atlase un sakārtošana.</p> <p>Informācijas analīze, izvērtēšana un izmantošana.</p>

Mācību satura komponents	Mācību priekšmeta obligātais saturs	10.–12. klase
	Radošā darbība	<p>Valsts, reģiona, dabas un sociāla rakstura problēmas apraksts, lietojot atbilstošu ģeogrāfijas terminoloģiju (nosaukumus, jēdzienus utt.).</p> <p>Prasme argumentēt un pamatot savu viedokli, raksturojot dažādas dabas un sociālajā vidē notiekošās problēmas.</p>

Mācību satura apguves secība un apguvei paredzētais laiks

Sasniedzamais rezultāts mācību satura apguves laikā, kas raksturo izglītojamo attieksmes, norādīts slīprakstā.

1. Pasaules telpiskā struktūra un ģeogrāfiskais novietojums (8% no kopējā mācību stundu skaita)

- 1.1. pasaules telpiskās struktūras elementi un ģeogrāfiskais izvietojums;
- 1.2. pasaules valstu veidošanās process un ģeogrāfiskais izvietojums;
- 1.3. pasaules valstu klasifikācija, tipoloģija un būtiskākās pazīmes;
- 1.4. pasaules starptautiskās sadarbības veidošanās un organizēšanas ģeogrāfiskie aspekti.

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība
<p>Skaidro, kas ir telpiskās struktūras.</p> <p>Skaidro, kāds ir pasaules valstu iedalījums pēc ģeogrāfiskā novietojuma, teritorijas lieluma un citām pazīmēm.</p> <p>Zina valstu klasifikāciju pēc pārvaldes formām un iekšējās pārvaldes organizācijas un tās piemērus.</p> <p>Izprot valstu tipoloģijas principus.</p> <p>Izprot starptautisko organizāciju lomu (ANO, NATO, Eiropas Savienības, OPEC) pasaulē.</p> <p>Zina, kādās starptautiskās organizācijās līdzdarbojas Latvija.</p>	<p>Raksturo un novērtē atsevišķu valstu fizioģeogrāfisko, ekonomģeogrāfisko, politiski ģeogrāfisko stāvokli, lietojot atbilstošu terminoloģiju: reģions, anklāvs, valdījums, attīstītās valstis, attīstības valstis.</p> <p>Nosaka atlantā pasaules valstis pēc ģeogrāfiskām pazīmēm, valsts varas un pārvaldes formām un ekonomiskā attīstības līmeņa.</p> <p>Iegūst informāciju no plašsaziņas līdzekļiem par valstu sadarbību un <i>izsaka savu viedokli par dažāda rakstura konfliktiem un to cēloņiem pasaules reģionos.</i></p> <p>Kartē prot parādīt NATO un Eiropas Savienības dalībvalstis.</p> <p>Raksturo Pasaules Dabas fonda (WWF) darbību pasaulē un Latvijā.</p> <p>Veido izvēlētās valsts aprakstu, izmantojot kartogrāfiskos, grafiskos un citus informatīvos materiālus.</p>

2. Demogrāfiskie procesi, iedzīvotāju demogrāfiskā un sociālā struktūra (14% no kopējā mācību stundu skaita)

- 2.1. pasaules iedzīvotāju skaita izmaiņas 20. gadsimtā globālā, reģionālā apskatā;
- 2.2. iedzīvotāju ataudzi ietekmējošie procesi un demogrāfiskās pārejas fāzes;
- 2.3. iedzīvotāju demogrāfiskā un sociālā struktūra, to raksturīgākās pazīmes pasaules reģionos un valstīs;
- 2.4. dzīves kvalitātes atšķirības attīstītās un attīstības valstīs;
- 2.5. demogrāfiskā politika, raksturīgākās iezīmes un īstenošana pasaules valstīs.

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība
<p>Zina ataudzes procesu ietekmējošos faktoros.</p> <p>Izprot un lieto jēdzienus: summārais dzimstības koeficients, demogrāfiskā pāreja, demogrāfiskā slodze, depopulācija, dzīves kvalitāte, analfabētisms, bēgļi.</p> <p>Izprot dzīves kvalitāti veidojošos faktoros dažādās valstīs.</p> <p>Zina, kas ir tautas attīstības indekss (TAI) un to veidojošie indikatori.</p> <p>Skaidro iedzīvotāju dzimuma un vecuma struktūras atšķirības dažādos pasaules reģionos un valstīs.</p> <p>Zina, kas ir demogrāfiskā slodze valstī un kā to nosaka.</p> <p>Izprot valsts un reģiona demogrāfiskās politikas ietekmi iedzīvotāju demogrāfiskajā un sociāli ekonomiskajā struktūrā.</p>	<p>Raksturo pasaules iedzīvotāju skaita dinamiku reģionos un valstīs, izmantojot statistikas materiālus un kartes.</p> <p>Analizē ataudzes tipu maiņu, raksturo demogrāfiskās pārejas fāzes un min valstu piemērus.</p> <p>Salīdzina un analizē grafiskos, statistikas materiālus par iedzīvotāju dabisko pieaugumu dažādos reģionos un prot aprēķināt dzimstības, mirstības koeficientu.</p> <p>Salīdzina zīdaiņu un bērnu mirstības līmeni pasaules reģionos un analizē tās cēloņus.</p> <p>Analizē statistikas datus, izmantojot dzimuma–vecuma struktūras diagrammas, un salīdzina tos.</p> <p>Raksturo TAI rādītājus Baltijas valstīs un pasaules reģionos, analizē dzīves kvalitātes atšķirības.</p> <p>Analizē un salīdzina vidējo mūža ilgumu dažādās valstīs un min to ietekmējošos faktoros.</p> <p>Salīdzina un analizē izglītības (analfabētisma) līmeni pasaules valstīs, izmantojot atlantā esošo informāciju.</p> <p>Veido strukturētu aprakstu par bēgļiem un to problēmām pasaules valstīs, <i>kritiski un analītiski izvērtējot cēloņus un sekas.</i></p>

3. Pasaules apdzīvojuma daudzveidība un to veidojošie komponenti (14% no kopējā mācību stundu skaita)

- 3.1. pasaules apdzīvojums, apdzīvotība un to ietekmējošie faktori;
- 3.2. iedzīvotāju migrācija, migrācijas veidi un cēloņi;
- 3.3. pilsētu un lauku apdzīvojums, reģionālās atšķirības, lauku apdzīvojuma transformācija;
- 3.4. urbanizācija un tās raksturīgākās problēmas, suburbanizācijas process;
- 3.5. pilsētu aglomerācijas, pasaules lielākās aglomerācijas;
- 3.6. pilsētu telpiskās struktūras veidošanās un daudzveidība, pilsētas funkcionālais zonējums.

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība
<p>Izprot un lieto jēdzienus: apdzīvojums, apdzīvotība, megapole, aglomerācija, urbanizācija, suburbanizācija, viltus (graustu) urbanizācija.</p> <p>Zina migrācijas veidus un min piemērus.</p> <p>Izprot iedzīvotāju migrācijas ieguvumus un zaudējumus.</p> <p>Skaidro, kas ir urbanizācijas līmenis un zina visvairāk un vismazāk urbanizēto valstu piemērus.</p> <p>Zina lauku apdzīvojuma veidus un skaidro, kas ir kompaktais un izklaidus apdzīvojums.</p> <p>Zina lielākās pasaules reģionu aglomerācijas un megapoles un rāda kartē.</p> <p>Saskata sociālo problēmu cēloņus un sekas pilsētās un laukos.</p> <p>Izprot cilvēku dzīvesveida dažādību.</p>	<p>Raksturo iedzīvotāju izvietojuma reģionālās atšķirības un kartē nosaka blīvi un reti apdzīvotas teritorijas.</p> <p>Analizē un vērtē dažādu faktoru ietekmi teritorijas apdzīvotībai un pārapsdzīvotības ietekmi dabas vidē.</p> <p>Analizē un salīdzina iedzīvotāju migrācijas plūsmu virzienus 19. gadsimtā un mūsdienās, izmantojot kartogrāfiskos un statistikas materiālus.</p> <p>Aprēķina migrācijas saldo, izmantojot atsevišķu valstu doto informāciju, raksturo to un salīdzina.</p> <p>Raksturo migrācijas cēloņus dažādos pasaules reģionos, valstīs un rāda migrācijas virzienus kartē.</p> <p>Diskutē par Eiropas Savienības migrācijas politiku un aktualitātēm un <i>pamato savu viedokli par notiekošo valstīs un reģionos.</i></p> <p>Skaidro lauku apdzīvoto vietu transformācijas procesa cēloņus un sekas, minot piemērus.</p> <p>Raksturo mūsdienu pasaules urbanizācijas procesu, to dinamiku attīstītās un attīstības valstīs un salīdzina reģionālās izmaiņas.</p> <p>Raksturo pilsētu funkcijas un vērtē pilsētu aizņemto platību paplašināšanās ietekmi dabas un sociālajā vidē.</p> <p>Pēta un raksturo tuvākās apdzīvotās vietas telpisko struktūru (pilsēta) vai transformācijas procesu (lauku apdzīvotā vieta).</p> <p>Diskutē par pilsētu izvietojumu, lauku apdzīvojumu Baltijas valstīs un salīdzinoši vērtē tendences.</p>

4. Pasaules kultūru daudzveidības ģeogrāfija (4% no kopējā mācību stundu skaita)

- 4.1. kultūras reģioni un to veidojošie faktori;
- 4.2. pasaule kultūru reģionu ģeogrāfija;
- 4.4. cilvēku dzīvesveida, tradīciju daudzveidība un dažādo kultūru mijiedarbība.

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība
<p>Zina un lieto jēdzienu “kultūras reģions”.</p> <p>Zina par UNESCO Pasaules mantojumu.</p> <p>Izprot kultūru veidojošos faktoros un elementus.</p> <p>Izprot tautu tradīciju daudzveidību un to reģionālo izvietojumu.</p> <p>Izprot kultūru kā ģeogrāfiskās vides un sabiedrības mijiedarbības rezultātu.</p>	<p>Nosaka kartē dažādu kultūru kultūrvēsturisko celtnu un vietu raksturīgākās pazīmes un ģeogrāfisko izvietojumu.</p> <p>Izmanto informāciju atlantā un nosaka lielākās valodas pēc lietotāju skaita pasaulē un atsevišķos reģionos.</p> <p>Raksturo pasaules lielākās tautas, galvenās reliģijas (kristietība, islāms, budisms) un kartē rāda to ģeogrāfisko izvietojumu.</p> <p>Raksturo atsevišķu tautu tradīciju daudzveidību un <i>apzinās to nozīmi cilvēku dzīvē un savstarpējās attiecībās.</i></p> <p><i>Apzinās dažādu reliģisko, etnisko konfliktu cēloņus un sekas un ir iecietīgs pret atšķirīgām kultūras izpausmēm.</i></p> <p>Veic tuvākās apkārtnes kultūras elementu un objektu izpēti, veidojot tūrisma maršrutu.</p>

5. Dabas procesu un parādību veidošanās Zemes litosfērā, hidrosfērā, atmosfērā, biosfērā un to ģeogrāfiskā izplatība (14% no kopējā mācību stunda skaita)

- 5.1. procesi litosfērā, to izpausmes dabas vidē un ietekme cilvēku saimnieciskajā darbībā;
- 5.2. augšņu daudzveidība, augšņu erozija un degradācija;
- 5.3. procesi hidrosfērā, to izpausmes dabas vidē un ietekme cilvēku saimnieciskajā darbībā;
- 5.4. procesi un parādības atmosfērā, to ietekme dabas vidē un cilvēku dzīvē.

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība
<p>Zina zemeslodes ģeogrāfiskā apvalka uzbūvi un izprot dabas procesu un parādību savstarpējo saistību un mijiedarbību.</p> <p>Zina un lieto jēdzienus: ģeogrāfiskais Zemes apvalks, subdukcijas zona, arīdie un humīdie apgabali, pedosfēra, El Ninjo.</p> <p>Izprot zinātnieku (seismologu, hidrologu, meteorologu) veikto dabas procesu un parādību pētījumu nozīmi.</p> <p>Zina par notikušajām zemestrīcēm, vulkānu izvirdumiem, tropu cikloniem un postošajām sekām to darbības zonās.</p> <p>Zina minerālresursu iedalījumu un min piemērus.</p> <p>Zina par saldūdens resursu nepietiekamību un tā izraisītajām problēmām konkrētajos reģionos.</p> <p>Skaidro Pasaules okeāna ūdens apriti un izprot, kā klimata veidošanos ietekmē siltās un aukstās jūras straumes.</p> <p>Izprot tuksnešu veidošanās likumsakarības un zina lielāko zemeslodes tuksnešu ģeogrāfisko izvietojumu.</p>	<p>Iegūst informāciju no dažādiem informācijas avotiem par dabas procesiem un parādībām Zemes ģeogrāfiskajā apvalkā.</p> <p>Nosaka dažādu iežu un minerālu ģeogrāfisko izvietojumu, to veidošanās ģeoloģiskos procesus, izmantojot atbilstošu kartogrāfisko materiālu.</p> <p>Nosaka kartē vulkānu un zemestrīču ģeogrāfisko izplatību un raksturo šo dabas katastrofu apdraudošos riskus dabas vidē un cilvēku dzīvē.</p> <p>Analizē pasaules zemes fonda struktūru dažādos pasaules reģionos un, izmantojot dažāda satura informāciju, nosaka augšņu degradācijas cēloņus.</p> <p>Analizē Zemes saldūdens resursu struktūru pasaules reģionos un vērtē saldūdens izmantošanu cilvēku dzīvē (mājsaimniecībā) un saimnieciskajā darbībā (lauksaimniecībā, rūpniecības ražošanas procesos utt.).</p> <p>Raksturo okeāna, jūras un piekrastes joslas savstarpējā mijiedarbībā notiekošos procesus un parādības.</p> <p>Kartē nosaka reģionus augstam pārtuksnešošanās riskam, augstam vēja un ūdens erozijas riskam, raksturojot to ietekmējošos faktorus.</p> <p>Diskutē par klimata globālo izmaiņu cēloņiem, sekām un to ietekmi dabā un cilvēku dzīvē.</p> <p>Veido aprakstu par pasaulē notiekošajiem dabas procesiem un parādībām, izmantojot konkrētus faktus un lietojot atbilstošu ģeogrāfijas terminoloģiju.</p>

6. Cilvēka, sabiedrības ietekme ekosistēmās un ainavu veidošanās procesos pasaules reģionos un valstīs (10% no kopējā mācību stundu skaita)

- 6.1. pasaules sauszemes un ūdens ekosistēmu daudzveidība;
- 6.2. ainavu ģeogrāfiskā daudzveidība un kultūrainavu veidošanās likumsakarības;
- 6.3. ainavu izmaiņas cilvēku darbības rezultātā;
- 6.4. dabas aizsargājamās teritorijas un Starptautiskās konvencijas Zemes daudzveidības saglabāšanai.

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība
<p>Zina, kas ir ekosistēma un to veidojošie komponenti.</p> <p>Skaidro ekosistēmu atšķirības un izvietojuma noteicošos ģeogrāfiskos faktoros – zonalitāti un azonalitāti.</p> <p>Skaidro dabas un kultūrainavu atšķirības un cilvēku saimnieciskās darbības ietekmi dažādās ekosistēmās.</p> <p>Skaidro mežu teritoriju ģeogrāfisko izvietojumu un izprot mežsaimniecības būtību.</p> <p>Skaidro atmosfēras piesārņojuma samazināšanas iespējamus nosacījumus, pamatojoties uz ANO Vispārējo konvenciju par klimata izmaiņām.</p> <p>Izprot dabas aizsargājamo teritoriju nozīmi daudzveidības saglabāšanai ilgtspējīgās sabiedrības attīstībā.</p> <p>Izprot starptautiskās sadarbības nepieciešamību dabas vides saglabāšanā, starptautisko konvenciju (Ramsāras, Vašingtonas, Bernes, Bonnas, Helsinku) būtību un nozīmi.</p>	<p>Raksturo Pasaules okeāna ekosistēmu veidojošo elementu daudzveidību, mijiedarbību un sauszemes piesārņojuma avotu ietekmi šelfa joslā.</p> <p>Izmanto kartogrāfisko informāciju un analizē ainavu ģeogrāfisko izvietojumu, minot piemērus no dažādiem pasaules reģioniem.</p> <p>Raksturo dabas apstākļus polārajos apgabalos, stepju, savannu, tropisko mežu ekosistēmās un lieto atbilstošu terminoloģiju: augstkalnu joslojums, sniega līnija, selje, mitrāji, ilggadīgais sasalums.</p> <p>Raksturo cilvēka ietekmes īslaicīgas un tālejošas sekas (ekoloģiskās, ekonomiskās, klimatiskās) ekosistēmās (rifi, tropu meži, upes, kāpas utt.) un <i>apzinās to saglabāšanas nepieciešamību</i>.</p> <p>Analizē un vērtē mežu nozīmi dabas vidē, cilvēku saimnieciskajā darbībā un <i>apzinās mežu platību samazināšanās sekas pasaules reģionos</i>.</p> <p>Raksturo tehnisko avāriju iespējamās sekas dažādās ģeogrāfiskās vidēs un <i>apzinās to bīstamību</i>.</p> <p>Vāc un apkopo informāciju par pasaules reģionos un valstīs esošo dabas aizsargājamo teritoriju esamību, raksturo šīs teritorijas un <i>apzinās to nozīmi dabas daudzveidības saglabāšanā</i>.</p> <p>Veido aprakstu par aktuālu sabiedrības un dabas vides mijiedarbības problēmu pasaules attīstītās un attīstības valstīs, analizē to, prognozējot iespējamus risinājumus.</p>

7. Mūsdienu pasaules saimniecības struktūra un ģeogrāfiskā izvietojuma likumsakarības (6% no kopējā mācību stundu skaita)

- 7.1. saimniecības struktūra un ģeogrāfiskā izvietojuma likumsakarības;
- 7.2. pasaules saimniecības organizēšanas pamatprincipi;
- 7.3. globālās saimniecības teritoriālā struktūra.

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība (praktiskā, pētnieciskā, radošā)
<p>Izprot atšķirību starp iekšzemes kopprodukta (IKP) un nacionālā kopprodukta (KP) veidošanos.</p> <p>Izprot pasaules saimniecības struktūru un atsevišķu saimniecības nozaru izvietojuma likumsakarības.</p> <p>Izprot un lieto jēdzienus – saimniecības specializācija, kooperācija, internacionalizācija, transnacionalizācija, tirdzniecības liberalizācija, integrācija –, minot konkrētus piemērus.</p> <p>Izprot saimniecības nozaru izvietojuma pamatprincipus.</p>	<p>Izmanto informāciju atlantā un grupē valstis pēc ekonomiskiem rādītājiem un salīdzina pēc iekšzemes kopprodukta (IKP) vai nacionālā kopprodukta (NKP) uz vienu iedzīvotāju.</p> <p>Kartē nosaka pēc iekšzemes kopprodukta (IKP) valstu ģeogrāfisko izvietojumu (ziemeļu valstis, dienvidu valstis).</p> <p>Raksturo pazīmes vienotai pasaules saimniecības sistēmai un atsevišķu saimniecības nozaru izvietojuma tendences.</p> <p>Raksturo ilgtspējīgas saimniekošanas (saimniecības) būtību un principus, vērtē tās veicinošus/neveicinošus apstākļus.</p>

8. Dabas resursu, izejvielu nodrošinājums un patēriņa dinamikas ģeogrāfija (6% no kopējā mācību stundu skaita)

- 8.1. resursu iedalījums un nodrošinājums pasaulē un reģionos;
- 8.2. izejvielu un energoresursu plūsmas pasaulē un reģionos;
- 8.3. resursu patēriņa dinamika un nodrošinājuma prognozes, resursu ilgtspējīga apsaimniekošana.

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība (praktiskā, pētnieciskā, radošā)
<p>Zina dabas resursu iedalījumu.</p> <p>Izprot nozīmīgāko izejvielu resursu nepieciešamību konkrētu saimniecības nozaru attīstībai.</p> <p>Zina, kas ir alternatīvie energoresursi.</p> <p>Izprot zinātnes un tehnikas attīstības lomu resursu ierobežotības un nepietiekamības apstākļos.</p> <p>Izprot pārtikas nodrošinājuma problēmas attīstītās un attīstības valstīs un skaidro bada un pārešanās problēmas.</p>	<p>Iegūst un analizē informāciju par izejvielu un energoresursu patēriņu un nosaka ar resursiem bagātākos reģionus un valstis.</p> <p>Vērtē neatjaunojamo dabas resursu nozīmi un <i>apzinās to racionālu izmantošanu.</i></p> <p>Raksturo minerālresursus pēc to pazīmēm, prognozē to patēriņa nodrošinājumu un <i>apzinās, ka neatjaunojamo dabas resursu krājumi ir ierobežoti.</i></p> <p>Analizē energoresursu izvietojumu un galvenās to pārvadājumu plūsmas, izmantojot kartogrāfisko un statistisko informāciju.</p> <p>Raksturo un vērtē enerģētikas nozares ietekmi uz vidi un <i>apzinās alternatīvo resursu nozīmi ilgtspējīgā saimnieciskajā darbībā.</i></p> <p>Analizē pārtikas resursu krājumus, patēriņu un nodrošinājumu pasaules reģionos un valstīs</p> <p>Vērtē koksnes krājumu nozīmi saimnieciskajā darbībā un <i>apzinās resursu nozīmi valsts un reģiona attīstībā.</i></p> <p>Diskutē par alternatīviem energoresursiem un to izmantošanas iespējām Baltijas reģionā un Eiropā, <i>pamatojot savu viedokli.</i></p>

9. Cilvēku (darbaspēka) resursu reģionālās atšķirības un nodarbinātības struktūra (4% no kopējā mācību stundu skaita)

- 9.1. nodarbinātības struktūra un reģionālās atšķirības;
- 9.2. cilvēku resursu nepietiekamības draudi un reģionālie risinājumi.

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība (praktiskā, pētnieciskā, radošā)
<p>Izprot darba spēka migrācijas (ekonomiskās, politiskās, sociālās, demogrāfiskās, psiholoģiskās) cēloņus un sekas.</p> <p>Zina un izprot jēdzienus: darba spēka resursi, ekonomiski aktīvie iedzīvotāji, absolūtais un relatīvais bezdarbs, demogrāfiskā slodze.</p>	<p>Prot aprēķināt darba spēka resursu lielumu un prognozē to dinamikas tendences.</p> <p>Analizē darba spēka resursu, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju struktūru attīstītās un attīstības valstīs.</p> <p>Analizē un salīdzina darba spēka migrācijas plūsmu galvenos virzienus reģionos un valstīs.</p> <p>Diskutē par darba spēka migrācijas sekām atsevišķās valstīs un Latvijā, <i>pamato savu viedokli par valstī aktuālajām problēmām.</i></p>

10. Starptautiskās tirdzniecības ģeogrāfija un preču plūsmas (14% no kopējā mācību stundu skaita)

- 10.1. transports kā starptautisko tirdzniecības sakaru nodrošinātājs;
- 10.2. rūpniecības un lauksaimniecības preču plūsmas pasaulē, eksporta un importa reģionālās atšķirības;
- 10.3. kapitāla starptautiskās plūsmas, investīcijas globālā un reģionālā mērogā;
- 10.4. starptautiskais tūrisms.

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība (praktiskā, pētnieciskā, radošā)
<p>Zina un izprot jēdzienus: investīcijas, transnacionālās korporācijas, transporta sistēma, transporta savienojumi, transporta koridori, transporta mezgls, transporta donorvalstis, eksporta/importa kvotas, ārējās tirdzniecības saldo.</p> <p>Izprot transporta infrastruktūras nozīmi valstu, reģionu saimnieciskajā un sociālajā sfērā.</p> <p>Zina un izprot kapitāla uzkrāšanās cēloņus, avotus un kapitāla transnacionalizācijas procesu.</p> <p>Izprot ārvalstu investīciju nozīmi valsts saimniecībā.</p> <p>Zina, kas ir tūrisma resursi, un izprot, kas ir tūrisma produkts.</p> <p>Skaidro tūrisma nozīmi un vietu atsevišķu reģionu un valstu saimniecības struktūrā.</p> <p>Zina savā rajonā, pagastā un pilsētā interesantākos, savdabīgākos dabas objektus, kultūrvēsturiskās celtnes un veido reģionālos ceļvežus.</p>	<p>Skaidro dabas apstākļu ietekmi uz dažādu transporta veidu attīstību un vērtē atsevišķu transporta veidu priekšrocības un nozīmi reģiona, valsts saimniecības attīstībā, minot konkrētus piemērus.</p> <p>Kartēs nosaka lielākās jūras ostas, vadošās valstis pēc lielākās jūras tirdzniecības flotes un kravu apgrozības, lielākos aviosatiksmes centrus pasaulē pēc pasažieru apgrozības un intensīvākās avioplūsmas.</p> <p>Salīdzina un vērtē pasažieru un kravu pārvadājumu struktūru dažādos transporta veidos un to nozīmi valsts un reģiona attīstībā.</p> <p>Sakārto valsts, reģiona eksporta un importa struktūras rādītājus diagrammās, salīdzina tos un uzraksta secinājumus.</p> <p>Nosaka dažādu preču eksportētājvalstis un importētājvalstis un prot aprēķināt tirdzniecības bilances saldo.</p> <p>Diskutē par Latvijas vietu starptautiskajā tirdzniecībā un rāda kartē valstis, ar kurām Latvijai ir ekonomiskā sadarbība.</p> <p>Raksturo lielākās investētājvalstis un investīciju plūsmas pasaulē, pamato ar piemēriem ārvalstu investīciju nozīmi valstu ekonomikā.</p> <p>Raksturo tūrisma veidus un to attīstības priekšnosacījumus attiecīgā reģionā un valstī.</p> <p>Vērtē tūrisma ietekmi uz sociāli ekonomisko un dabas vidi lielākajos tūrisma centros.</p> <p>Diskutē par tūrisma attīstību Baltijas valstīs.</p>

11. Globalizācija kā objektīvs pasaules reģionu un valstu attīstības process (6% no kopējā mācību stundu skaita)

- 11.1. nozīmīgākās globalizācijas sfēras pasaulē;
- 11.2. pasaules saimniecības globalizācijas process un izpausmes;
- 11.3. globālas vides izmaiņas un to ietekme reģiona, valsts attīstības procesos;
- 11.4. globālās izmaiņas sociālajā, kultūrvidē un cilvēces veselības problēmas.

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība (praktiskā, pētnieciskā, radošā)
<p>Zina, kas ir globalizācijas virzītājspēki.</p> <p>Izprot un lieto jēdzienus: globālās klimata izmaiņas, globālā klimata sasilšana, ozona slāņa sarūkšana, “skābais lietus”.</p> <p>Skaidro dažādas globalizācijas sfēras.</p> <p>Izprot globālo finanšu, darbaspēka un pakalpojumu veidošanās cēloņus un likumsakarības.</p> <p>Izprot informācijas un sakaru lomu globalizācijas procesā.</p> <p>Izprot kultūras unificēšanos un globālās masu kultūras veidošanos.</p>	<p>Raksturo pasaules saimniecības globalizāciju, minot konkrētus piemērus.</p> <p>Nosaka kartē slimību – malārija, HIV/AIDS, dzeltenais drudzis, Sars u. c. – izplatību reģionus un <i>apzinās iespējamus riskus</i>.</p> <p>Apzinās veselības apdraudējumus dažādos pasaules reģionos un nepieciešamo rīcību veselības profilaksē.</p> <p>Novērtē rasu sajaukšanos kā vienu no globalizācijas izpausmēm.</p> <p>Raksturo līdzīgo kultūrainavu veidošanās cēloņus pasaulē.</p> <p>Vērtē globalizācijas ietekmi reģiona un valsts ekonomikā un sociālajā sfērā.</p> <p>Diskutē par tēmu “Latvija un globalizācija”.</p>

Mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni

Īstenojot programmu, attiecībā uz vērtēšanu jāievēro Ministru kabineta noteikumos par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu noteiktie izglītojamo iegūtās vispārējās vidējās izglītības vērtēšanas pamatprincipi un kārtība.

Vērtēšanas organizētājs un vērtētājs:

- atbilstoši vērtēšanas mērķim izmanto diagnosticējošo, formatīvo un summatīvo vērtēšanu;
- izvēlas piemērotāko vērtēšanas vietu mācību procesā (ieadvērtēšana, kārtējā vērtēšana un nobeiguma vērtēšana);
- izmanto daudzveidīgas vērtēšanas formas un metodiskos paņēmienus;
- izvēlas vērtēšanas saturu atbilstoši mācību priekšmetā noteiktajam izglītojamā sasniedzamajam rezultātam;
- nosaka vērtēšanas kritērijus un izmanto pārbaudes darba mērķim atbilstošu vērtējuma atspoguļošanas veidu.

	Diagnosticējošā vērtēšana	Formatīvā vērtēšana	Summatīvā vērtēšana
Vērtēšanas uzdevumi	Noteikt izglītojamā iepriekš apgūtās zināšanas, prasmes un attieksmes mācību procesa plānošanai un uzlabošanai – turpmāko mācību mērķu precizēšanai, mācību uzdevumu izvēlei, satura sakārtošanai.	Dot iespēju izglītojamajam noteikt mācību sasniegumus attiecībā pret būtiskākajiem programmā formulētajiem sasniedzamajiem rezultātiem, lai tos uzlabotu. Veicināt izglītojamā atbildību un motivāciju, iesaistot viņus vērtēšanas procesā. Veicināt mācību procesa uzlabošanu.	Noteikt izglītojamā mācību sasniegumus, lai konstatētu apgūtās zināšanas, prasmes un attieksmes vērtējuma izlikšanai. Summatīvās vērtēšanas rezultātu izmantošana formatīvās vērtēšanas mērķu sasniegšanai (informācijai par mācību mērķu un uzdevumu sasniegšanu, mācību procesā izmantoto metožu izvērtēšanai, lēmuma pieņemšanai par turpmāko darbu).
Vieta mācību procesā (norises laiks), biežums	Ievadvērtēšanu ieteicams veikt mācību kursa, mācību gada vai temata sākumā.	Kārtējo vērtēšanu veic mācību procesa laikā. Pedagogs to organizē pēc nepieciešamības.	Nobeiguma vērtēšanu veic katra temata noslēgumā, nepieciešamības gadījumā apvienojot nelielus tematus vai apjomīgākos tematus sadalot sīkāk. Izmantot arī mācību gada, izglītības pakāpes beigās.

	Diagnosticējošā vērtēšana	Formatīvā vērtēšana	Summatīvā vērtēšana
Vērtēšanas saturs	Saturu veido iepriekšējā mācību procesā apgūtās zināšanas, prasmes, attieksmes, kas būtiski nepieciešamas turpmākā mācību satura apgūvē.	Saturu veido sasniedzamie rezultāti (zināšanas, prasmes, attieksmes) temata apguves laikā.	Saturu veido izglītojamajam sasniedzamie rezultāti (zināšanas, prasmes, attieksmes) temata nobeigumā. Izglītojamajam iespējams savus mācību sasniegumus demonstrēt dažādos izziņas līmeņos.
Vērtēšanas formas	Izmantojamas daudzveidīgas vērtēšanas formas: mutvārdu, rakstiskas, praktisku prasmju, kombinētas; individuāla vai kolektīva snieguma; vērtē gan ar objektīvi, gan subjektīvi vērtējamiem uzdevumiem.		
Vērtēšanas metodiskie paņēmieni	Saruna, aptauja, tests u. tml.	Mācību rezultātu pārbaudīšanai galvenokārt izmanto tādas pašas metodes un paņēmienus kā mācību procesā. Novērošana, saruna, aptauja, uzdevumu risināšana, darbs ar tekstu, kartēm, statistikas materiāliem, praktiskais darbs, diskusija, seminārs, mājas darbs u. tml.	Rakstveida, mutvārdu vai kombinēts pārbaudes darbs, pētnieciskais, praktiskais darbs, referāts, individuāls vai grupas projekts, eseja u. tml.
Vērtētājs	Pedagogs/izglītojamais atbilstoši izstrādātajiem vērtēšanas kritērijiem.	Pedagogs/izglītojamais atbilstoši izstrādātajiem vērtēšanas kritērijiem.	Pedagogs atbilstoši izstrādātajiem vērtēšanas kritērijiem.
Vērtēšanas kritēriji to izveide	Kritēriji nepieciešami vērtējuma objektivitātes nodrošināšanai. Kritērijus izstrādā pedagogs atbilstoši izvēlētajām vērtēšanas formām un metodiskajiem paņēmieniem. Kritēriju izstrādāšanā var iesaistīt izglītojamos, lai pilnveidotu vērtēšanas un pašnovērtēšanas prasmes. Pedagogs iepazīstina izglītojamos ar vērtēšanas kārtību.		
Vērtējuma atspoguļošana	Vērtējums ieskaitīts/neieskaitīts.	Vērtējums ieskaitīts/neieskaitīts.	Pedagogs vērtē 10 ballu skalā un to dokumentē.

Mācību satura apguvei izmantojamo mācību līdzekļu un metožu uzskaitījums

Mācību līdzekļi

1. Mācību literatūra

- 1.1. Izglītības un zinātnes ministrijas apstiprinātā mācību literatūra mācību priekšmetā “Ģeogrāfija” (publicēta internetā ISEC mājaslapas sadaļā “Mācību literatūra”);
- 1.2. papildu literatūra: izglītojamajiem vai pedagogiem domātā mācību vai metodiskā literatūra, kuru nav apstiprinājusi Izglītības un zinātnes ministrija, bet kuru var izmantot kā papildu literatūru atsevišķu standartā noteikto pamatprasību apguvei vai mācību sasniegumu pārbaudei: uzdevumu, vingrinājumu, praktisko darbu krājumi, hrestomātijas, izdales materiāli, atlanti u. tml.;
- 1.3. uzziņu literatūra: vārdnīcas, enciklopēdijas, likumu, normatīvo aktu vai citu dokumentu krājumi, statistiskie pārskati u. tml. izdevumi;
- 1.4. periodiskie izdevumi;
- 1.5. interneta resursi.

2. Uzskates un tehniskie līdzekļi, iekārtas

- 2.1. uzskates līdzekļi: kodoskopa materiāli, attēli, plakāti, kartes u. tml.;
- 2.2. tehniskie līdzekļi un iekārtas: dators ar interneta pieslēgumu, projektors, kodoskops, televizors u. tml.

Mācību metodes

Nosauktajām mācību metodēm ir ieteikuma raksturs. Metožu izvēli nosaka mācību satura apguves mērķis un uzdevumi. Svarīga ir izvēlēto metožu daudzveidība, kas padara mācību procesu interesantāku gan pedagogiem, gan izglītojamajiem, kuru mācīšanās stili ir atšķirīgi. Programmā galvenā uzmanība veltīta tām metodēm, kuras ir aktuālas vidusskolā.

Metode	Skaidrojums	Piemērs
Apskats	Pedagogs rosina izzināt situāciju par kādu jautājumu. Izglītojamie vāc informāciju, veicot aptauju, anketēšanu, uzzinot datus, rezultātus apkopo rakstiskā apskatā.	Izmantojot no dažādiem informācijas avotiem savāktos materiālus, izglītojamie veido aprakstu par valsti, ilustrējot to ar attēliem, statistikas materiāliem un kartoshēmām.
Darbs ar tekstu	Pedagogs piedāvā tekstus lasīšanai (atbilstoši izglītojamo lasīšanas tehnikas apguves līmenim) vai ierakstītus tekstus audio un video kasetēs mācību uzdevumu veikšanai mācību stundā, mājās vai pašizglītībai. Izglītojamais iepazīstas ar tekstu un iegūst informāciju: veido jautājumus vai analizē, atbild uz jautājumiem atbilstoši mācību uzdevumam.	Izglītojamie sakārto tekstā doto informāciju tabulās, shēmās un otrādi – izmantojot doto informāciju no tabulām, kartēm, diagrammām, veido tekstu.
Debates	Pedagogs (vai izglītojamie) piedāvā apspriešanai kādu apgalvojumu. Diviem izglītojamajiem vai izglītojamo grupām ir uzdevums argumentēti aizstāvēt divus pretējus viedokļus. Debates var organizēt kā sacensības, kas notiek pēc zināmiem noteikumiem.	Debates par klimata globālo izmaiņu cēloņiem un sekām.
Diskusija	Pedagogs (vai izglītojamie) piedāvā apspriešanai kādu tematu. Izglītojamie (grupa vai visa klase) iesaistās sarunā, argumentēti aizstāvot savu viedokli.	Diskutē par demogrāfiskās politikas būtību Latvijā, Ķīnā un citās pasaules valstīs.
Eseja	Pedagogs aicina izglītojamos pēc noteiktas struktūras veidot ģeogrāfiska satura darbu (pārspriedumu, domrakstu u. c.) par noteiktu tematu. Izglītojamie individuāli raksta, ievērojot noteikto darba struktūru un tematisko izklāsta veidu, izsakot savas domas, attieksmi.	Neatjaunojamo dabas resursu ģeogrāfiskais izvietojums pasaulē un to samazināšanās tendence.

Metode	Skaidrojums	Piemērs
Intervija	Pedagogs uzdod izglītojamajiem iztaujāt par noteiktu tematu vienu vai vairākus cilvēkus. Izglītojamie pēc sarunas apkopo rezultātus un veido secinājumus.	Izglītojamie intervē iedzīvotājus par transportu un ar to saistītajām problēmām pilsētā, rajonā, pagastā.
Izpēte (izzināšana)	Pedagogs uzdod izpētīt kādu jautājumu vai problēmu. Izglītojamie izdomā jautājumus, uz kuriem jāmeklē atbildes, vāc informāciju, izvirza pieņēmumus, pārbauda tos, nosaka iespējamus risinājumus.	Izglītojamie veic dabas vai kultūrvēsturisko objektu izpēti un sakārto informāciju tūrisma maršrutu izveidei.
Informatīvo tehnoloģiju izmantošana	Izglītojamie iegūst informāciju vai uzskates līdzekļus no uzziņu avotiem internetā.	Izmanto interaktīvo karšu sistēmu "JS Latvija 3", kur atrodama kartogrāfiskā informācija Latvijas, Baltijas un Eiropas kartēs.
Jautājumi	Pedagogs (vai izglītojamie) mutvārdos vai rakstiski uzdod jautājumus par noteiktu tematu.	Pedagogs vai izglītojamais savstarpēji jautā, lai saņemtu informāciju un iegūtu atbildi par jebkuru ģeogrāfiska satura jautājumu.
Praktiskais darbs	Pedagogs uzdod veikt eksperimentālas dabas uzdevumu attiecīgi aprīkotā telpā vai izmantojot noteiktu aprīkojumu. Pedagoģs iepazīstina izglītojamos ar darba mērķiem, uzdevumiem, piederumiem, darba gaitu un nepieciešamo drošību. Izglītojamie (klase vai grupa) pedagoga vadībā veic uzdoto, raksta protokolu, kurā atzīmē darba gaitu, novērojumus un secinājumus.	Dažāda satura praktiskie darbi, lai pilnveidotu prasmes strādāt ar statistikas materiāliem, veicot aprēķinus, veidojot diagrammas, grafikus utt.
Pētījums (izglītojamo zinātniski pētnieciskais darbs)	Pedagogs vai pats izglītojamais formulē problēmu vai jautājumu, kas jāizpēta, lietojot zinātniskās izziņas metodes. Izglītojamais patstāvīgi vāc informāciju, veic eksperimentu, pieraksta rezultātus, apkopo informāciju, izklāsta pētījuma rezultātus (parasti rakstveidā).	Cilvēku darbības rezultātā notiekošās pārmaiņas dabas vidē savā pilsētā un rajonā kādā noteiktā periodā.
Prātavētra	Pedagogs (vai izglītojamie) izvirza jautājumu vai problēmu vai iepazīstina ar tematu. Izglītojamie izsaka iespējamās atbildes, idejas, būtiskus vārdus u. tml., uzmanīgi klausoties, papildinot, bet nekomentējot un nevērtējot citu idejas.	Jautājums par kāpu joslas apbūvi jūru un ezeru piekrastē.

Metode	Skaidrojums	Piemērs
Problēmu risināšana	Pedagogs vai izglītojamais formulē problēmu vai jautājumu, uz kuru jārod atbilde. Izglītojamie precizē problēmjautājumu, izdomā risinājuma plānu, īsteno to, izvērtē rezultātu, vai tas ir uzdotās problēmas atrisinājums un vai problēmu varētu risināt citādāk.	Dabas vides un sociāla rakstura problēmas kritiski analītisks risinājums.
Projektu metode	Pedagogs palīdz izglītojamajiem formulēt projekta mērķi, izveidot darba grupas, sniedz atbalstu projekta izveidē. Izglītojamie grupā formulē idejas un jautājumus, iegūst informāciju, pēta un risina problēmas, apkopo darba rezultātus un iepazīstina ar tiem pārējos izglītojamos.	Izglītojamie pilnveido darba prasmes patstāvīgi, pārī vai grupā izvēlēta temata plašākam apskatam un attīsta veiktā darba prezentācijas prasmes.
Saruna (mācību dialogs)	Pedagogs vai izglītojamais uzdod jautājumus un vada sarunu, ievērojot saņemtās atbildes. Pārējie izglītojamie iesaistās sarunā atbilstoši noteikumiem.	Risina aktuālus jautājumus, uzklusot citus un pamatojot savu viedokli.
Situācijas analīze	Pedagogs vai izglītojamais rakstiski vai mutiski piedāvā izglītojamajiem reālas situācijas aprakstu un uzdod atbildēt uz jautājumu vai jautājumiem par šo situāciju. Izglītojamie pārrunā (dažkārt arī novēro), analizē, pieraksta, secina, veido kopsavilkumus vai ieteikumus.	Demogrāfiskās situācijas analīze par kara darbībā iesaistītām valstīm.
Stāstījums (izklāsts, lekcija)	Pedagogs vai izglītojamais izklāsta kāda temata saturu, tas var būt kādu ideju, viedokļu, faktu, teoriju vai notikumu izklāsts. Izglītojamie klausās, veido pierakstus atbilstoši uzdotajam uzdevumam, uzdod jautājumus.	Informācijas ieguve par plānoto ceļojumu uz reģioniem un valstīm.
Uzdevumu risināšana	Pedagogs vai izglītojamais izstrādā vai izvēlas vārdiem vai simboliem veidotus situāciju aprakstus. Izglītojamie, veicot noteiktas darbības, meklē to risinājumu.	Aprēķina jebkuras teritorijas apdzīvojuma blīvumu, mežainumu, iedzīvotāju dabisko pieaugumu, migrācijas saldo u. c.
Vizualizēšana	Pedagogs vai izglītojamie izmanto vai izveido patstāvīgi dažādus simboliskus uzskates līdzekļus – domu kartes, shēmas, diagrammas, tabulas, plānus, kartes, zīmējumus u. c. (Simboliskie uzskates līdzekļi ir īstenības objektu attēli ar vārdu, simbolu un krāsu palīdzību.)	Dažādas ģeogrāfiska satura informācijas maketēšana datorā un izveidoto shēmu, diagrammu prezentācija globālas problēmas risinājumam.